

פרפראות

פאר

פסח שביעי של פסח אחרי תשפ"ב

מפתח ענינים פסח ש"פ אחרי תשפ"ב

כה, כל שלא אמר שלשה דברים אלו לא יצא ידי חובתו ביאור הצ"ח
כו, כל שלא אמר ג' דברים אלו ביאור
כז, למה לא עשו זכר לכב"י לא יחרץ
כח, אמירת טל ביום ראשון של פסח משום ביטול עבודה זרה
כט, טל זכרו גבורות מוסיפים
ל, אמירת טל ביום ראשון של פסח ע"ד המובא בפרקי דרבי אליעזר
לא, באיזה סברא חולקים חכמים וראב"ע ביאור המהר"ל
לב, יש לצום בליל הסדר או לא במה נחלקו מרדכי הצדיק ואסתר המלכה אם
לג, בכמה מקומות מצינו לראב"ע שהאמצעי חשוב כהמטרה
לד, הצדיק אבד אלו התשעים חמורים שאיבד משה רבינו
לה, בזכות ארבעה דברים שהיו ביוסף נגאלו ממצרים
לו, גילוי שכינה הגדול ביותר היה בקריעת ים סוף
לז, כשרואה בעין אינו צריך לאמונה ביאור נפלא באור שמח על הרמב"ם
לח, קושיית השפת אמת מה היה צריך לאמונה לאחר שראו עין בעין
לט, במקום אחד נאמר כי בקי"ס קיבלו אמונה ובמק"א אומר שקיבלו יראה
מ, יוסף קידש שם שמים בסתר גם בקריעת ים סוף
מא, יסוד היסודות לדרך האמונה,
מצאנו בדרשות הר"ן
מב, ביאורו הצח של הר"ן בהתיר הקושיות
מג, הכתוב ומותר האדם מכוון לשלש עבירות שאין אדם ניצול ע"ד המהרש"א הנ"ל
מד, אין אדם יכול לעמד מפני ריחה ולמה אין מערבין בה דבש
מה, משריפת בגדי הכהן יש ללמוד אל פרידת הגוף מהנשמה עקידת יצחק
מו, מפני מה זכה חזקיה שדורו היה ראש וראשון לכל הדורות בלימוד תורה

א, אור הנר בברור חיל משתה שם מכוון לערב הפסח
ב, טוב לב משתה תמיד מכוון לערב פסח ע"ד המהרש"א
ג, בדרך רמז מבואר במשנה כי הפסח אינו נאכל על החמץ
ד, ארבעת הקושיות בהגדה של פסח וביאורם
ה, איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ ביאור נפלא מבעל הכלי חמדה
ו, איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ ביאור ע"ד מחיני נא מספרך
ז, איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ שתי דרכים לבאר
ח, למה החסיר הנביא יחזקאל בהמשילו בני ישראל ביצ"מ לתינוק שנולד
ט, הנביא מבטיח שלא נתנתק מהקב"ה לעולם
י, לבן ביקש לעקור את הכל ביאור פלא מהקדושת לוי והאמרי אמת
יא, למה היו החכמים מסובים בבני ברק דייקא
יב, רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק ביאור בדרך הלצה
יג, טעם שאין המנהג לטבול במלח בליל הסדר לדעת הרמ"א
יד, גניבת האפיקומן שלא יישנו התינוקות
טו, ביאור בהבדל שבין שאלת החכם לרשע
טז, ביאור לתשובת החכם מהמשנה ותשובת שאר הבנים מהתורה ע"ד האלשיך הק'
יז, ואף אתה אמור לו נראה כמיותר
יח, ביאור העקידת יצחק בחטאו של הרשע משום שהגדיר הקורבנות בלשון עבודה
יט, למה צריך להקהות את שיניו של הרשע
כ, מה בין כל בן ניכר לא יאכל בו לאנו מתירים להתפלל עם העברניים
כא, ביאור הלשון וירעו מלשון ריעות
כב, האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו
כג, שמחים בבנין עירך, הוא כבר מעתה, או לעת"ל לכשיבנה בב"א
כד, טעם נאה לאכילת ביצה אחר ברכת הגאולה

א, אור הנר בברור חיל משתה שם מכוון לערב הפסח

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ב ע"ב) אור הנר בברור חיל - משתה שם משתה שם. כתב רש"י בשעת שמד שגזרו שלא למול, והיו יראים להוציא קול, וקבעו סימן זה. אור הנר בברור חיל ביום, או נרות נראים הרבה בלילה, סימן הוא כמו שצועק משתה שם משתה שם, וסימן הוא שיש שם ברית מילה, ע"כ,

אור הנר מכוון לבדיקת חמץ, כאיתא בגמרא (פסחים ב' ע"א) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר.

ברור חי"ל מכוון לביעור חמץ, האותיות חי"ל הם ר"ת, ל"א יראה ח'מץ, וכך הוא הרמז, כשעושין ביעור ובירור שלא יראה חמץ, מכוון לברור חי"ל.

ב, טוב לב משתה תמיד מכוון לערב פסח ע"ד המהרש"א

כתיב (משלי ט"ו ט"ו) "כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד", איתא בגמרא (בבא בתרא קמ"ה ע"ב), רבי ינאי אמר, כל ימי עני רעים - זה איסטניס, וטוב לב משתה תמיד - זה שדעתו יפה.

כתב המהרש"א (בד"ה זה איסטניס) איתא בגמרא, רבא שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא משום דחמרא מגריר גריר, ורב ששת יתיב ביה בתעניתא משום דאיסטניס הוה,

וז"ש רבי ינאי כל ימי עני רעים אפ"י בעת שהוא קצת יום טוב הוא ברע, להתענות בו כדי שיאכל מצה לתיאבון, וטוב לב שהוא נפש יפה כדרבא, משתה תמיד גם בע"פ, שיאכל עי"ז מצה לתיאבון דחמרא מגריר גריר, עכ"ל המהרש"א

מבואר, אור הנר, בברור חיל, משתה שם, מכוון לערב הפסח

ג, בדרך רמז מבואר במשנה כי הפסח אינו נאכל על החמץ

איתא במשנה (זבחים נ"ו ע"ב) הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי.

יש לשאול, למה לא מנתה המשנה גם שאינו נאכל על החמץ,

ויש ליישב בדרך רמז, רמזה המשנה שאינו נאכל כשיש חמץ, לפי שראשי תיבות

ב'לילה
צ'לי
מ'נויין
ח'צות

הם ר"ת בחמ"ץ

ד, ארבעת הקושיות בהגדה של פסח וביאורם

א. למה נדרשה כל דרשת ההגדה דוקא מהנאמר בפרשת ביכורים,

ב. למה נקראת ההגדה של פסח, בשם הגדה, ולא מגילת פסח, כמו מגילת אסתר ששם מסופרים הניסים,

ג. איתא בגמרא (פסחים קט"ו ב') אמר שמואל, כתיב (דברים ט"ז ג') "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני", תניא "לחם עני" לחם שעונין עליו דברים, צריך ביאור, למה דרשו חז"ל לחם עוני, שעונין עליו, הרי משמעותו הפשוטה היא מלשון עניות,

ד. מה הרמז בכך, שכל דרשות ההגדה הם על חמישים מילים בדיוק, מוירעו עד ובמופתים,

יש לבאר כי כל דרשות ההגדה הם מחמישים
המילים שבפרשת ביכורים (דברים כ"ו)

ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב, (15 מילים),

וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה, (8 מילים),

ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו, (16 מילים),

ויוצאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאתות ובמפתים, (11 מילים),

ביאור ארבעת הקושיות

ביאור קושיא א.

ביציאת מצרים הובאו בני"י ביכורים לה'

הגדה של פסח, למה לא הזכירו כלל שמו של משה רבנו ע"ה בהגדה,

ומי שקורא כל ההגדה על הסדר לא יתוודע לו כלל שמרע"ה היה לו איזהו חלק ביצי"מ, והדבר באמת נפלא בהשקפה ראשונה ובטח יש בזה ענין עמוק,

גאולה שע"י הקב"ה היא נצחית ושע"י אדם בטלה

ואני השבתי לו, שלענ"ד הענין הוא עפיי"מ שאמרו חז"ל דלכן גאולה ראשונה ושניה נתבטלה, משום שהיה בהם כח אדם, גאולת מצרים ע"י מרע"ה, וגאולה שניה ע"י עזרא, אמנם לעתיד לבא, יהיה הגאולה ע"י השי"ת לבדו, והשי"ת הוא נצחי לכן תהי גאולה נצחית,

אך לכאורה יש להבין, הא מבואר בהגדה, דיצ"מ היה ע"י הקב"ה בעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח,

שני גאולות היו במצרים גאולת הגוף וגאולת הנפש

אך באמת הדבר נכון, דהנה בגאולת מצרים היה שני גאולות, גאולת הגוף, וגאולת הנפש, גאולת הגוף היה ע"י משה רבינו, שהוציא את ישראל ממצרים, אמנם גאולת הנפש היה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו,

והנה מבואר (במגילה י"ד ע"א) דלכן אין אומרים הלל על נס פורים, משום דבשלמא ביצי"מ נוכל לומר הללו עבדי ד' ולא עבדי פרעה, אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש, אכתי עבדי אחשורוש אנן, וברשיי ז"ל ולא עבדי פרעה, שהרי לחירות יצאו,

ולכאורה צ"ע, לפי"ז שאנחנו בגולה איך אומרים הלל וסיפור יצי"מ כיון שאכתי עבדי פרעה אנן,

אמירת ההלל הוא על הגאולה הרוחנית

שהיה ע"י הקב"ה בעצמו

אך באמת אתי שפיר, דסיפור יצ"מ בגולה הוא על הגאולה הרוחנית שיצאו ממצרים לקבל התורה"ק, ובזה יצאנו מעבדות לחירות, ושפיר אמרינן הלל, משא"כ בנס פורים כיון דהיה רק גאולת גשמית ואכתי עבדים אנן לכן לא אמרינן הלל וז"ב,

וכיון שכן, שכל עיקר ההלל הגדול וסיפור יצי"מ שאומרים בליל פסח בגלות הוא על גאולה הרוחנית, וזה היה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח,

על הגאולה הגשמית שהיה ע"י משה

עדיין יש לבקש

ולהורות זה שאנחנו נגאלים רק גאולה הרוחנית, ועדיין עלינו לבקש מהשי"ת על הגאולה הגשמית, לזאת לא נזכר שם משה רבינו, בהגדה של פסח,

איתא במכילתא (פרשת בשלח פרשה ג), כדאי היא האמונה שהאמינו בי שאקרע להם את הים, ועליהם מפורש בקבלה (ירמיהו ב' ב') "הלוך וקראת באזני ירושלם לאמר זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". מה שכר נטלו על כך, "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו", ע"כ לשון המכילתא,

ולפי שביציאת מצרים הובאו בני ישראל ביכורים לה', כמ"ש (ירמיהו ב' ג') ראשית תבואתו, לפיכך דרשו חז"ל את סיפור יציאת מצרים מפרשת ביכורים,

ביאור קושיא ב.

פרשת ביכורים נאמרה בלשון הגדה

כתיב (דברים כ"ו ג') "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו "הגדתי" היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבתינו לתת לנו", ולפי שפרשת בכורים נאמרה בלשון הגדתי, וההגדה נדרשת מפרשת ביכורים, נקראת ההגדה בשם הגדה,

ביאור קושיא ג.

פרשת ביכורים נאמרה בלשון וענית ואמרת

חז"ל דרשו לחם עוני, מלשון תשובה, משום שפרשת ביכורים נאמרה בלשון, וענית ואמרת,

ביאור קושיא ד.

רמזים יש לכך שההגדה נדרשת מחמישים דייקא

הרמז בכך שדרשת ההגדה הם על חמישים מילים בדיוק, להודות להקב"ה שלא שקענו ח"ו בחמישים שערי טומאה, ולבקש ממנו ית' שנזכה לבוא לחמישים שערי קדושה.

ועוד יש לרמז, כנגד וחמישים עלו בני ישראל מארץ מצרים, (שמות י"ג י"ח), וכתב בתרגום יהונתן, וכל חד עם חמשא טפלין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים,

ולרמז לענין, כי ביציאת מצרים יש לקיים, והגדת לבנד ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.

ה, איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ

ביאור נפלא מבעל הכלי חמדה

כתב הגאון רבי מאיר זן פלוצקער, בעמח"ס כלי חמדה, בסוף ההקדמה לספרו כלי חמדה,

וכך כתב, ולסיים בדבר טוב ומענינא דיומא, אעתיק בזה מה שאמרתני בימים האלה להשיב לחכם אחד ששאלני על אנשי כנה"ג שתקנו סדר

לעורר לבבן של ישראל לבקש מהשי"ת הגאולה השלימה בגוף ובנפש בב"א, עכ"ד בעל כלי חמדה,

ו, איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ ביאור ע"ד מחיני נא מספרך

למה לא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח, גם מה שנוזכר ברמז בהש"פ דהיום, בפסוק "ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו" בדרשתו של ר' יוסי הגלילי, הרי זה הוספה, שבסדר רב עמרם גאון, ובהגדת בני תימן, פסוק זה אינו מוזכר, א"כ קשה למה לא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח, וכבר נתקיים מצוות ביאור בקושיה זו ע"י רבים,

אמרתי ליישב, ע"ד מחיני נא מספרך

כתיב, (שמות ל"ב ל"א), וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב, ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחיני נא מספרך אשר כתבת,

מבואר, כי מכל הטירחה שטרח משה רבינו ע"ה בהוציא הקב"ה את בני ישראל ממצרים, כאשר בא לבקש מאת השי"ת, על חטא העגל, לא הזכיר את כל הטירחה שטרח למען כלל ישראל, ובשכר זאת יכפר להם הקב"ה,

מסירות נפש של משה רבינו לכפרת מעשה העגל

אלא משה רבינו, מסר נפשו ביותר, ואמר, ואם אין, מחיני נא מספרך אשר כתבת, כדאיתא בגמרא (סוטה י"ד א'), תחת אשר הערה למות נפשו - שמסר עצמו למיתה, שנאמר, (שמות ל"ב ל"ב) ואם אין מחיני נא וגו';

וזה היה המסירות נפש הגדול ביותר, שאמר מחיני נא מספרך, שלא יהיה מוזכר כלל בתורת ה', עם כל מה שעשה עבור בני ישראל,

לאות וזיכרון לכל הדורות למסי"נ זו קיימו אנשי כנסה"ג מחיני נא מספר ההגדה

לפי"ז יש לומר, כי אנשי כנסת הגדולה, רצו שייזכר בכל הדורות, ענין מסירות הנפש של משה רבינו למען כלל ישראל, שאמר, "מחיני נא מספרך", ולזכרון זה קיימו בו מחיני נא בהגדה של פסח.

שוב שמעתי, (מהרב מייזעלס קאנאדא) כי ביאור זה נאמר ע"י החפץ חיים, ואני מחפש את המקור, וכתב לי הרב מייזעלס, כי הוא דבר ידוע ואינו זוכר המקור.

(סוטה י"ד ע"א) תחת אשר הערה למות נפשו - שמסר עצמו למיתה, שנאמר, (שמות ל"ב ל"ב) ואם אין מחיני נא וגו';

יש להבין איך מסר נפשו למיתה אם אמר מחיני נא מספרך,

ורש"י פירש מספר התורה שכתבת,

והרמב"ן פירש מספרך הוא ספר החיים,

ולכאורה יקשה לרש"י מלשון הגמרא שלמד מפסוק זה שמסר נפשו למיתה

כתב הרבינו בחיי (שמות פרק לב פסוק לב) מחיני נא מספרך. ע"ד הפשט הוא ספר התורה, ורצה לומר שלא יהיה נזכר בתורה ושלא תנתן על ידו. וע"ד המדרש: "מספרך", קללת חכם אפילו על תנאי היא באה, מנא לן ממשה, שאמר "מחיני", ואף על פי שנתכפר להם עון העגל, נמחה שמו מפרשת "ואתה תצוה" שלא נזכר שם שמו של משה כלל.

ולא רק בהגדה לא נזכר שמו של משה, אלא גם בפרשת הביכורים של ארמי אובד אבי, שכידוע שכל סדר ההגדה מוצאו מפרשת הביכורים ודרשת חז"ל בספרי שם, אף גם בפרשה זו לא נזכר שמו של משה רבינו, וגם בנוסח הרמב"ם על ההגדה אינו מזכיר שמו.

ז, איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ שתי דרכים לבאר

דרך א, הכל יודעין שתורתו של משה היא,

איתא בגמרא (יבמות דף צ"ו עמוד ב) ר' אלעזר אמר שמעתא בי מדרשא, ולא אמרה משמיה דר' יוחנן, שמע רבי יוחנן איקפד, עול לגביה רבי אמי ור' אסי, אמרו ליה: וכי לא כך היה מעשה בבית הכנסת של טבריא, בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי, עד שקרעו ספר תורה בחמתן? קרעו ס"ד? אלא אימא: שנקרע ס"ת בחמתן, והיה שם רבי יוסי בן קיסמא, אמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים! וכן הוה.

הדר איקפד טפי, אמר, חברותא נמי, (האם הנכם רוצים לעשות את ר' אלעזר בן פדת שהוא תלמיד, לעשותו כחברתי), עול לגביה ר' יעקב בר אידי, א"ל: **כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר**

(ח) וְאָפְּבֵר עֲלֶיךָ וְאָרְאָךְ וְהִנֵּה עֵתָךְ עֵת דְּדִים, וְאָפְּרֵשׁ כְּנָפֵי עֲלֶיךָ, וְאֶכְסֶה עֲרוֹתָךְ, וְאֶשְׁבַּע לְךָ, וְאָבּוֹא בְּבְרִית אִתְּךָ נֶאֱמַר אֶ-ד-נ-י יְדוּד, וְתִהְיֶי לִי:

(ט) וְאָרְחֶצְךָ בְּמַיִם, וְאֶשְׁטֹף דְּמִיךָ מֵעֲלֶיךָ, וְאֶסְכַּךְ בְּשֶׁמֶן:

(י) וְאֶלְבִּישְׁךָ רִקְמָה, וְאֶנְעִלְךָ תַּחֲשׁ, וְאֶחַבֵּשְׁךָ בְּשֵׁשׁ, וְאֶכְסֶךָ מְשִׁי:

(יא) וְאָעֲדֶךָ עָדִי, וְאֶתְנֶה צְמִידִים עַל יְדֵיךָ, וְרַבִּיד עַל גְּרוֹנְךָ:

(יב) וְאֶתֶן נֶזֶם עַל אַפְּךָ, וְעִגְלִילִים עַל אָזְנֶיךָ, וְעֶטְרֶת תַּתְּפָּאֶרֶת בְּרֹאשְׁךָ:

(יג) וְתַעֲדִי זָהָב וְכֶסֶף וּמְלָבוּשְׁךָ שֵׁשׁ וּמְשִׁי וְרִקְמָה, סִלְתָּ וְדָבַשׁ וְשֶׁמֶן אֶכְלֶת, וְתִיפִי בְּמָאֵד מְאֵד, וְתַצְלַחִי לְמַלּוּכָה:

(יד) וַיֵּצֵא לְךָ שֵׁם בְּגוֹזִים בְּיָנֶיךָ כִּי כָלִיל הוּא בְּהַדְרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי עֲלֶיךָ נֶאֱמַר אֶדְנִי יְדוּד, ע"כ,

ט, הנביא מבטיח שלא נתנתק מהקב"ה לעולם

ויש להקשות, הנביא במשל שהמשיל את בני ישראל בעת צאתם ממצרים לתינוק שנולד, ואמר, **כי, לא נעשו לך אחת מאלה לחמלה עליך, לא כרת שרך, ובמים לא רחצת למשעי, והמלח לא התלחת, והחיתל לא חתלת, ותשלכי אל פני השדה, בגעל נפשך ביום הולדת אתך:**

ובנמשל אומר הנביא (פסוק ט"ו) וְאָרְחֶצְךָ בְּמַיִם, וְאֶשְׁטֹף דְּמִיךָ מֵעֲלֶיךָ, וְאֶסְכַּךְ בְּשֶׁמֶן, ולא אמר **כרת שרך**, כלומר שחתך הטבור,

ואיתא בגמרא (שבת קכ"ט ע"ב), כתיב, (יחזקאל ט"ז ד'), **לא כרת שרך** (שלא נחתך הטבור) מכאן שחותכין הטבור בשבת, והיינו משום סכנה לתינוק שלא יחיה,

יש לבאר ולומר, דיחזקאל הנביא מבטיח לבניי ומולדותיך ביום הולדת אתך, **לא כרת שרך**, שאף פעם לא נתנתק מהשי"ת, גם אם במים לא רוחצת, והושלכת בגועל נפשך, עכ"ז **לא כרת שרך**, מהקב"ה **לא נתנתק לעולם**, כמ"ש בהמשך דבריו, וְאָבּוֹא בְּבְרִית אִתְּךָ נֶאֱמַר אֶדְנִי יְדוּד, וְתִהְיֶי לִי, ולכן לא הזכיר הנביא בנמשל **כי כרת שרך**,

ואפשר לפרש שזה ע"י הברית מילה, שנתן רק לנו הקב"ה, שנהיה רק שלו,

צוה ה' את משה, וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה? **אלא יהושע יושב ודורש סתם**, והכל יודעין שתורתו של משה היא, אף ר' אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם, והכל יודעין כי שלך היא. ע"כ,

לפי"ז יש לפרש, שלכן לא נזכר משה רבינו בהגדה, **שהכל יודעין שתורתו של משה היא**, וללמד לפייס כבן אידי,

דרך ב, שלא יהיה נראה כפגיעה במשה רבינו

עוד יש לבאר, עפ"י הא דאיתא בגמרא (יבמות דף צ"ו עמוד ב) במאמר המובא לעיל, ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי, דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז; דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: **כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.**

לפי זה יש לומר אם היו אומרים ההגדה בשם משה רבינו והיו שפתותיו דובבות, והוא לא זכה לוהיה כי יבאך אל ארץ זבת חלב ודבש וגו' ועבדת את העבודה הזאת של פסח, הרי זה נראה כפגיעה במשה רבינו, שלא זכה לומר בעצמו, רק שפתותיו דובבות.

ח, למה החסיר הנביא יחזקאל בהמשילו בני ישראל ביצ"מ לתינוק שנולד

כתיב (יחזקאל ט"ז)

(ד) **ומולדותיך ביום הולדת אתך, לא כרת שרך, ובמים לא רחצת למשעי, והמלח לא התלחת, והחיתל לא חתלת:**

(ה) **לא חסה עליך עין, לעשות לך אחת מאלה לחמלה עליך, ותשלכי אל פני השדה, בגעל נפשך ביום הולדת אתך:**

(ו) **וְאָפְּבֵר עֲלֶיךָ וְאָרְאָךְ מִתְּבוּסָסֶת בְּדַמֶּיךָ, וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי:**

(ז) **רַבְּבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךָ, וְתַרְבִּי וְתִגְדְּלִי וְתִבְאִי בְּעַדֵי עַדְיִים שְׂדִים נִכְנּוּ וְשִׁעְרֶךָ צֶמַח וְאִתָּה יָרַם וְעָרְיָה:**

אפשר לומר, עפ"י הכתוב (שמות י"ג ה') והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסים אשר נשבע לאבתך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש, ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: ופרש"י העבודה הזאת, של פסח,

איתא בגמרא (כתובות קי"א ע"ב), רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי, דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מנייהו, ומיערב בהדי הדדי, אמר, היינו זבת חלב ודבש, ע"כ,

והתנאים הללו שרצו לקיים את העבודה הזאת של פסח, בארץ זבת חלב ודבש, דייקא, כמו שאמרה תורה, ולכן הלכו לבני ברק, כאמרם ז"ל כי בני ברק, היינו זבת חלב ודבש.

יב, רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק ביאור בדרך הלצה

איתא בגמרא (כתובות קי"א ע"ב), רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי, דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מנייהו, ומיערב בהדי הדדי, אמר, היינו זבת חלב ודבש, ע"כ,

יש לפרש בדרך הלצה, כי חלב הנוטף מהעיזים מתערבב בדבש הנוטף מהתאנים, הוא רק במקום שלא מנקים את לכלוך הדבש שנטף מעץ התאנים.

יג, טעם שאין המנהג לטבול במלח בליל הסדר לדעת הרמ"א

איתא בשולחן ערוך (אורח חיים הלכות פסח סימן תעה), יטול ידיו ויברך על נטילת ידים, ויקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה, ואחר כך יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה, משתיהן ביחד, ויטבלם במלח. הגה, ואין המנהג לטבלה במלח בלילה ראשונה

ביאור טעם להנחת מלח על השולחן
ובליל הסדר אינו צריך

כתיב (שמות ל' ט"ו), "העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט",

ביאור והדל לא ימעיט

י, לבן ביקש לעקור את הכל ביאור פלא מהקדושת לוי והאמרי אמת

איתא בקדושת לוי (בראשית פרשת חיי שרה) ונבאר למה מתחלה רצו הקדושים ולבסוף לא רצו הקדושים. כי הם לבן ובתואל לרשעה נתכוונו, כפירוש רש"י (כד, נה) שרצו להרוג את אליעזר, ולמה רצו להרוג אותו, כי הם לא רצו שיצחק יהיה לו זרע, וקיימא לן (גיטין סד, א) כל השולח שליח לקדש את האשה, כל זמן שהשליח בדרך אסור בכל הנשים, שמא יקדש את הערוה. ולכך בתחלה רצו הקדושים, ואחר כך יהרגו את אליעזר, כדי שיצחק לא יהיה לו חס ושלוש זרע, כי יהיה אסור בכל הנשים,

והקשה בזה כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת זצ"ל

ולכאורה קשה הלא אברהם אבינו ע"ה השביע לאליעזר שלא יקח אשה כי אם ממשפחתו, א"כ מספק היה יצחק נאסר רק בכל משפחת א"א, אבל יכול היה לקחת אשה מבנות הכנעני וכד' וג"כ היה לו זרע,

אמנם אין הכי נמי, וזה היתה כוונת לבן הארמי שלא תתקיים מחשבת אאע"ה ויוכרח לקחת אשה מזרע כנען הארור, וע"ז נאמר ארמי אובד אבי, עכ"ד האמרי אמת.

וכבר נתבאר בפרשת חיי שרה מדרשות הר"ן והכלי יקר, שאברהם אבינו לא רצה לקחת אשה מבנות הכנעני, משום שהיו בהם מידות מושחתות, ולכן לא רצה לקחתן, רק מבנות משפחתו שהיו עווע"ז והשקפה ניתנת לשינוי, וזה רצה לבן הארמי, לעשות כליה לעם ישראל שיקחו מבנות הכנעני, ויהיו להם מדות מושחתות,

יא, למה היו החכמים מסובים בבני ברק דייקא

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק,

יש לתת טעם, שהיו מסובים דווקא בבני ברק ולא במקום אחר, ואל נאמר כי מקרה הוא, אלא דבר המכוון ביותר,

בני ברק היא ארץ זבת חלב ודבש

מבואר בזה המשל שאמרו בירושלים, **כי חסרון הממון לצדקה זה הוא קיומו,**

כתיב (משלי פרק כ"ב ט') "טוב עין יבורך כי נתן מלחמו לדל",

טעם להנחת מלח על השולחן

פירוש, הנותן לעני בעין יפה יבורך מה' כי הלא נתן מלחמו לדל, (מצודת דוד)

איתא (שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן קס"ז) נהגו להניח **מלח** על השולחן לפי שהשולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן ונאמר על כל קרבנך תקריב מלח,

ואפשר לפרש, שלא יתן האדם לנפשו, מחשבה, כי ע"י **שנתן מלחמו לדל**, ע"י"כ ממעיט ממונו, אדרבה, מה שנתן מלחמו לדל מרבה את ממונו, וזהו, "**הדל לא ימעיט**" כלומר **שהדל** שהוא נתן לו מלחמו לא ימעיט לו את לחמו אדרבה הוא ירבה את לחמו.

אפשר לומר, כי הנחת המלח על השולחן הוא כדי לזכור שלא לחשוש כי העני יחסר ממונו, אדרבה נתינה לעני תוסיף לממונו, כמו שאמרו "**מלח ממון חסר**", (ופירש רש"י הרוצה למלוח ממונו, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו), **ולכן יש לתת מלח על השולחן.**

מלח ממון חסר

איתא בגמרא (בבא מציעא ק"ז ע"ב), "וברך את לחמך" זו פת במלח,

איתא בגמרא (כתובות דף ס"ו עמוד ב'), מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. **ראה ריבה אחת** שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי **בהמתן של ערביים**, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו, רבי, פרנסני, אמר לה, בתי, מי את, **אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני**. אמר לה, בתי, ממון של בית אביך היכן הלך, אמרה לו, רבי, **לא כדן מתלין מתלא בירושלים** (לא כך משלו משל בירושלים, רש"י), "**מלח ממון חסר**" (כתב רש"י, הרוצה למלוח ממונו, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו), ושל בית חמיך היכן הוא, אמרה לו, בא זה ואיבד את זה (לפי שנתערב בו, רש"י).

ומרומז בכתוב, לחמ"ך נוטריקון לחם מלח, (ועיין עוד במהרש"א ב"מ ק"ז ד"ה ועבדתם את ה')

אמרה לו, רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי, אמר להן לתלמידיו, זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה, חוץ משל חמיה.

בליל הסדר אין מניחין מלח לדעת הרמ"א

כתב הרב בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קס"ז) נהגו להניח מלח על השולחן לפי שהשולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר "על כל קרבנך תקריב מלח",

בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום - **אין כל אומה ולשון שולטת בהם**, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום - מוסרין ביד **אומה שפלה**, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

אפשר לומר, כי הנחת המלח על השולחן הוא כדי להזכיר ולומר לך שכאשר הנך יושב על השולחן עליך להכניס **אורח עני**, ושלא תחשוש כי העני יחסר ממונו, אדרבה העני יוסיף לך, כמו שאמרו "**מלח ממון חסר**", (כתב רש"י הרוצה למלוח ממונו, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו),

ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה, והתניא, אמרו עליו על נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש, כלי מילת היו מציעין תחתיו, ובאין עניים ומקפלין אותו מאחוריו,

עפ"י מה שביארנו, כי נתינת מלח על השולחן הוא כדי לזרז להביא עני אל השולחן, ולא יחסר לו ע"י"כ, **"ל כי לפיכך אין צריך בליל הסדר מלח משום שכבר אמר כל דכפין ייתי ויכול**.

איבעית אימא, לכבודו הוא דעבד.

יד, גניבת האפיקומן שלא יישנו התינוקות

איתא בגמרא (בבא מציעא דף פג עמוד ב), רבי אלעזר ברבי שמעון אשכח לההוא פרהגונא, (ממונה של המלך) דקא תפיס גנבי, אמר ליה, היכי יכלת להו, (מנין לך מי הוא גנב) דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי, אמר ליה, ומאי אעביד, הרמנא דמלכא הוא, אמר, תא אגמרך היכי תעביד, (בא אלמדך איך תדע) עול בארבע שעי לחנותא, כי חזית איניש

ואיבעית אימא, כדבעי ליה למיעבד לא עבד (כלומר, לפי עושרו לא נתן מספיק), כדאמרי אינשי, "**לפום גמלא שיחנא**" (לפי כח הגמל יטעינוהו משא, רש"י). ע"כ,

הרשע שואל מה העבודה הזאת, לשם מה צריך בכלל את כל העבודה של המצוות.

והתשובה לבן החכם, בהמשך הפסוקים, (דברים ו') עבדים היינו וכו' ויצונו ה' אלוקינו וכו' לטוב לנו כל הימים. ויש הבדל אם מקיימים את המצוות מתוך צווי או מתוך הבנת השכל,

כי מצווה המקויימת מהבנת השכל, יכולה להשתנות עם הזמן, כגון מצוות הנעשות לזכר הגאולה, תעשינה כאשר עם ישראל נמצא בחירותו, אבל כאשר נמצאים בגלות אין השכל נותן לקיים מצוה שקשורה לגאולה,

משא"כ כאשר מקיימים מצווה מתוך צווי, אין שינוי ואין השתנות, ע"כ דברי האלשיך הקדוש,

טז, ביאור לתשובת החכם מהמשנה ותשובת שאר הבנים מהתורה ע"ד האלשיך הק'

יש לשאול, בדברי תשובה לבן החכם,

א. אצל כל הבנים התשובה היא מלשון הפסוקים, ומדוע, התשובה לבן החכם אינה מלשון הפסוק רק מלשון המשנה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן,

ב. עצם דין המשנה קשה, בקרבן פסח נאמר, כי אין לאכול אחר בשר הקרבן, כדי שישאר טעם הקרבן, ולכן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אבל היום שאנו אוכלים מצה, שנאפית בלחם עוני, ללא כל טעם, א"כ איזה טעם נשאר, שיש להשאירו, שאסרו לאכול שום אכילה לאחר המצה,

ביאור הדבר ע"ד דברי האלשיך הק'

ויש לומר, כי על פי דבריו של האלשיך הק' הנ"ל, מובן הדבר כמין חומר, למה אמרו התשובה לחכם מדין המשנה ולא מן הפסוקים,

ללמד בא, כי יש לקיים המצוות מחמת צווי השי"ת, ולא בגלל טעם הדבר מתוך הבנה, וזאת אנו למידים מדין המשנה, שמצה אע"פ שאין בה טעם, צריך להשאיר הטעם, של ללא טעם. ומכאן שצריך לקיים המצוות ללא טעם המצווה, אלא מחמת צווי השי"ת.

יז, ואף אתה אמור לו נראה כמיותר

דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידיה וקא מנמנס שאול עילויה, אי צורבא מרבנן הוא, ונייס אקדומי קדים לגרסיה, אי פועל הוא, קדים קא עביד עבידתיה, ואי עבידתיה בליליא, רדודי רדיד,

ואי לא - גנבא הוא, ותפסיה. אישתמע מילתא בי מלכא, אמרו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא. אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון, וקא תפיס גנבי ואזיל, שלח ליה רבי יהושע בן קרחה, חומץ בן יין, עד מתי אתה מוסר עמו של אלקינו להריגה, שלח ליה, קוצים אני מכלה מן הכרם, שלח ליה, יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו, ע"כ,

מנין ידע רבי אלעזר בן רשב"י לומר על מי שנרדם בארבע שעות של הבוקר שהוא גנב,

מבואר, שמי שגונב הסימן הוא, שהוא לא ישן, משום שהוא צריך לגנוב, ולכן הסימן למי שלא יישן משום שהוא גונב, ולכן נתנו לתינוקות בכדי שלא ישנו הרשו להם לגנוב אפיקומן.

טו, ביאור בהבדל שבין שאלת החכם לרשע

כתיב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם", ופרש"י (שמות י"ג ה'), בבן רשע הכתוב מדבר,

כתיב (דברים ו' כ') "כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם", ופרש"י (שמות י"ג י"ד) הרי זאת שאלת בן חכם,

והקושיה ידועה, מה ההבדל בין שאלת הבן הרשע שאומר לכם, לבין שאלת הבן החכם שאומר אתכם,

ביאור האלשיך הק' בהבדל בין החכם לרשע

כתב האלשיך הקדוש, עפ"י דברי בעל ההגדה. אלו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה, דיינו, וכי מה ערכו של עם ישראל ללא תורה,

מבאר האלשיך הק', הקירבה להר סיני, הביאתם לדרגה כה גבוהה, שיבינו משכלם את מצוות התורה.

וזו היתה שאלת החכם, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, דייקא, פירוש, מדוע צריך לצוות אתכם הרי אתם יכולים משכלכם להבין את מצוות התורה. משא"כ

ויבא עוד ביאורו. אמנם ישעיה הנביא דבר בזה הענין בפירוש ואמר ולא אותי קראת יעקב וגוי'. לא הבאת לי שה וגוי'. לא קנית לי בכסף קנה וגוי'. אך העבדתני וגוי' וסוף "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיד למעני" וגוי' (ישעיה מ"ג). והכוונה, כי בכל מה שעשו מאלו הקרבנות לא היו לו לתועלתו כלל כי הוא יתעלה לא נהנה דבר מהם, עד שיאמר שתגיע להם מחילת עונותיהם חלף מה שקבל מהם מהעבודה וממתנות הקרבנות,

אך מה שהגיע אליו יתברך מהם הוא היגיעה והלאות בחטאתם ובעונותם, בלי שום תועלת והנאה כלל לבוי"ת,

ואם תאמר א"כ במה הם מתכפרים, אמר "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיד למעני". ומה נכבד טעם כפל השם לומר **אני אני** הוא שעשיתי, לא למען שום דבר אחר שיחובר אלי. **שם היתה המחילה מחיריית,** היתה מסובבת משנינו, אבל כשלא היתה שם שום תמורה, לא נעשה כי אם למען צדקי,

הנה נתבאר שהשתדל הנביא, להוציא דבר בליעל אשר כזה מלב הפתאים, ולפי זה לא נמצא בתורה בענין הקרבנות המובאים על המזבח מזה המין לשון עבודה כלל.

ואיך אמר משה לפרעה מה נעבוד

רק, אמר משה לפרעה (שמות י'), "ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה'", כי דבר עמו ע"פ דרכו של פרעה, כי דרך העכו"ם לעשות קרבנות דרך עבודה, כמו שאמר (דברים י"ג) "נלכה ונעבדה אלהים אחרים". ולזה הזהיר הכתוב (שם י"ב) "השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני לא תעשה כן לה' אלקיך כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם" וגוי'.

אמר, כי הקרבנות המצווין בתורה האלקית, אינם דרך עבודה כמו שעושין העכו"ם לאלהיהם. והראיה שהם שורפים את בניהם ואת בנותיהם לפנייהם כסבורים שהם נעבדים בכך ומקבלים הנאה מהם.

מהי אם כן העבודה האלקית

אמנם העבודה האלקית, אינה רק, שתשמרו לעשות את אשר יצוה אתכם לא להוסיף ולא לגרוע כי בזה לא תחוש התורה מהפיל שם "עבודה". (שם י') "את ה' אלקיך תירא אותו תעבוד" וגוי'. (שמות כ"ג) "ועבדתם את ה' אלקיכם". כי בכל מה שתהיה העבודה בלב ותקון המעשים הוא נגלה שהתועלת הוא לעובד לא

חכם מה הוא אומר. מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן,

יש לשאול, מהו הלשון ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, היה צ"ל, אמור לו אין מפטירין וכו', הלשון ואף אתה נראה כתוספת, א"כ נשאלת השאלה, מה בא להוסיף, מלבד התשובה לשאלה,

ויש לומר, כי מלבד מה שיש לענות לחכם על שאלתו, אמר בעל ההגדה דבר נוסף, מכיוון שמדובר בחבורה, ולאחר האכילה נפטירין האחד מחבירו, והנפטר מחבירו אל יפטר ממנו אלא מתוך דבר הלכה,

לפיכך בא לומר, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, כלומר, אמור לו הלכה מהלכות פסח, משום הנפטר מחבירו וכו'

משום שאין מפטירין, והוא מלשון הנפטר מחבירו, וכאשר מסיימים את אכילת הפסח בחבורה, נפטרים אחד מחבירו, ולכן יש לזכור גם שיפטר מתוך דבר הלכה.

יח, ביאור העקידת יצחק בחטאו של הרשע משום שהגדיר הקורבנות בלשון עבודה

האם הקורבנות הם שכר ושוחד אליו יתברך

כתב בספר "עקידת יצחק" (ויקרא שער נז) (פרשת ויקרא), בענין הקרבנות, הקושי העצום וגודל המבוכה הנמצאת בענין הקרבנות לא נפלאה היא ולא רחוקה. כי מהמבואר, שהראוי שיושאל בהם שאלה חזקה שזה תוארה,

הנה לא ימנע שיהיו אלו הקרבנות הנקרבים לגבוה שכר ושוחד אליו יתברך, תחת הכעס שהגיע לו ממעשי החוטא, ובם יתרצה ויתפייס, כדרך המלכים המתפייסים בעבודת מתנה.

והנה הענין הזה הוא מבואר הביטול. כי לא ישוער שיהיה כן, רק משום שיורה שחסר ממנו יתעלה דבר שיתפייס ויתרצה בהשלימו לו.

וחלילה לו מזה כמו שאמר המשורר (תהלים נ') "לא אקח מביתך פר וגוי' כי לי כל חיתו יער" וגוי'.

כ, מה בין כל בן ניכר לא יאכל בו לאנו מתירים להתפלל עם העברנים

כבר שאלו בזה מה נשתנה, ביום כפור שאנו מתירים להתפלל עם העברנים ולצרפס אלינו, משא"כ בקרבן פסח, צרין הרבה תנאים להצטרף ולאכול ממנו, וכל בן ניכר לא יאכל בו,

וביארנו ע"ד הנ"ל, כי אם בא עובר עבירה, ומבקש לצום ולהתפלל יחד עם הכשרים יש להתיר לו לבוא להתפלל ולצום, משא"כ כשהרשע מבקש להצטרף לאכילת בשר צלוי, שנפשו תאבה לו, אין להתיר לו.

כא, ביאור הלשון וירעו מלשון ריעות

וירעו אותנו המצרים, כמ"ש. ויעבידו וכו' בפרך, בפה רך,

אפשר לפרש, וירעו. מלשון ריעים שהם חברים, ובכך הרעו את בני ישראל, הכונה שעשו אותנו רעים, שאסור להתחבר לרשע,

כב, האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו

אלו האכילנו את המן, ולא נתן לנו את השבת, דיינו,

וקשה, האיך יהיו עם ישראל ללא השבת,

אלא יש לומר, כאשר האכילנו את המן, וביום הששי יפול המן בכפליים גם עבור יום השבת, בינו וידעו כי אל ייצא איש, ויש לשמור את השבת,

כג, שמחים בבנין עירך, הוא כבר מעתה, או לעת"ל לכשיבנה בב"א

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב) רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חותם,

רבי עקיבא אומר, כן ה' אלקינו ואלקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך, וששים בעבודתך,

לנעבד, וכמ"ש (דברים שם) "ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות ה' ואת חוקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך".

חטאו של בן הרשע שאמר "העבודה"

ועל הענין הזה יחסו חז"ל (מכלתא ס"פ בא) מאמר הכתוב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם", אל הבן הרשע מן הבנים,

כי הוא לבדו כן יחשוב שהקרבן בא בתורת עבודה, בה יפיק המקריב מה שכוון אליו, בתורת מחיר, והנה זה הדעת הוא מבואר הביטול. עכ"ל בעל העקידה.

מבואר, כי לשון עבודה, נופל רק על האדם העובד העבודה שבלב, לאהבה אותו וליראה אותו ולתקן המעשים, ואז הוא ברור שהעבודה הוא לעובד ולא לנעבד, ואין העבודה עניין מחירי ח"ו כתשלום לנעבד, כי מי הקדימני ואשלם לו. עכ"ל העקידה.

יט, למה צריך להקהות את שיניו של הרשע

כתיב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם", ופרש"י (שמות י"ג ה'), בבן רשע הכתוב מדבר,

בהגדה של פסח, רשע מה הוא אומר. "מה העבודה הזאת לכם. לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שיניו, ואמור לו. בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל,

יש לבאר למה היה צריך בעל ההגדה להוסיף "ואף אתה הקהה את שיניו", ולא היה די באומרו, לפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואמור לו. בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל,

אלא יש לומר, משום שאם יבוא הרשע לומר, חושק אני בבשר הצלוי של בשר הפסח, והריני רוצה להימנות בין האוכלים, אעפ"י שאינני מאמין בניסי השי"ת, לפיכך, הקהה את שיניו שלא יוכל לאכול מקרבן הפסח.

מבואר בדבריו של רבי עקיבא, כשאמר **שמחים בבנין עירך**, שיש לשמוח כבר עתה על הגאולה העתידה בב"א.

ביאור הכתוב ואיש משענתו בידו

ויש לכונן עוד בדבריו של רבי עקיבא, שהביא הפסוק בזכריה, המסיים **ואיש משענתו בידו**, ואפשר לומר שהכוונה, לאכילת קרבן פסח, ששם נאמר ואכלתם אותו וכו' **ומקלכם בידכם**, וזהו **ואיש משענתו בידו**, וזהו **מקלכם בידכם**,

כד, טעם נאה לאכילת ביצה אחר ברכת הגאולה

איתא, (שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעו סעיף ב בהגה), נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים, זכר לאבלות, ונראה לי הטעם משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח, ועוד זכר לחורבן שהיו מקריבין קרבן פסח. עכ"ל

יש להבין למה בליל הסדר יש לזכור תשעה באב וחורבן הבית,

עפ"י הנאמר שיש לשמוח כבר עכשיו בבנין ביהמ"ק שיבב"א, אנו באים לומר, עכשיו לאחר שאמרנו שאנו **שמחים בבנין עירך כבר עתה בדרך רבי עקיבא**, ואעפ"י שאנחנו עדיין באבלות על חורבן הבית עכ"ז אנו שמחים על העתיד.

כה, כל שלא אמר שלשה דברים אלו לא יצא ידי חובתו ביאור הצל"ח

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב) א"ר גמליאל כל שלא אמר שלשה אמר פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו"

כתב הצל"ח (פסחים דף קטז עמוד ב מובא בחידושי הגאונים שבעין יעקב אות נד'), ועל דקדוקו של המהרש"א נראה לי לדקדק עוד במה שאמר לא יצא ידי חובתו, ומה היה חסר באמרו סתם לא יצא, וכמו שאמרו [ברכות ט"ו ע"א] הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא, ומה כיון באמרו ידי חובתו.

ונראה משום דנגזר על אבותינו עינוי ועבודה ארבע מאות שנה, והם לא היו במצרים רק רד"ו שנה,

ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים כו' עד ברוך אתה ה' גאל ישראל, ע"כ,

יש לדייק במה שאמר שמחים בלשון הוה ונאכל בלשון עתיד

יש לדייק בדבריו של רבי עקיבא, שאמר, **שמחים בבנין עירך בלשון הוה**, ולא אמר בלשון **עתיד**, ו**נשמח** בבנין עירך, ובהמשך אמר בלשון עתיד **ונאכל שם**, הוי אומר כי שמחים בבנין עירך הוא גם עתה בזה"ז, רק **ונאכל שם יהיה לעתיד לבוא**, בב"א כ"ר.

יש לברר מתי יש לשמוח בבנין הבית כבר או לעת"ל

יש להבין, כאשר אנו אומרים **שמחים בבנין עירך**, האם הכוונה, שנשמח כאשר יבנה

המקדש בב"א, או שיש לנו לשמוח כבר היום, בתקווה ובאמונה שיבנה המקדש במהרה,

התשובה בדברי רבי עקיבא עצמו

אנו מוצאים את התשובה לשאלה, בדברי רבי עקיבא עצמו, מתי עלינו לשמוח בבנין בית המקדש, רק לכשיבנה המקדש, או שיש לשמוח כבר עכשיו,

איתא בגמרא (מכות כ"ד ע"א), וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, והיו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע **מצחק**, אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה,

אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב, לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו', בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים **ואיש משענתו בידו**,

עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו, **עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו**,

ונראה לתרץ עפ"י מה שאמרו בגמרא (קידושין ה א) ותהא אשה מתגרשת בכסף, דמקשינן יציאה להויה, ומשני סברא אין סניגור נעשה קטיגור, ומקשינן א"כ שטר נמי, ומתרץ מילי דהאי שטרא לחוד ומילי וכו',

אם כן בזה יש לתרץ גם בכאן, דאמרה תורה ואמרתם זבח פסח הוא לה' וכו' (שמות יב כז), ובאמירה תליא מילתא, הנה מילין דהאי לחוד ומילין דהאי לחוד, ואין כאן קטיגור נעשה סניגור,

הנה לפי"ז, זהו דבר המבואר בתורה, והנה בא רבן גמליאל וחדש לנו כי לא בפסח בלבד הדברים אמורים רק גם במצה ומרור צריכים לאומרם בפה מטעם הנ"ל,

דהנה כתיב במצה (שמות יב לט), ויאפו את הבצק עוגות מצות כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וכו'

הנה מה שלא יכלו להתמהמה ידוע הוא על שהיו משוקעים כבר במ"ט שערי טומאה, הנה זכר המצה הנה הוא ג"כ כמזכיר עון הגם שהוא כעת למצוה ולכפרה, אין קטיגור נעשה סניגור, אבל הוא ג"כ לזכות, וגם צדה לא עשו להם, זה הוא מה שזוכר הש"י לישראל כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריק וכו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה [ירמיה ב ב], נמצא בדברו בפה הטעם, מילי מילי קתני, ולא מיקרי קטיגור נעשה סניגור כי מילי דהאי לחוד וכו'.

וכן במרור כתיב [שמות א יד], "וימררו את חייהם בחומר ובלבנים", ידוע מכתבי מרן האריז"ל [פרע"ח שער חג המצות פ"א] שהיו נשמות גדולות מן דור הפלגה שהמרו אמרי קל והכעיסוהו בחומר ובלבנים, על כן זאת היתה לאבותינו במצרים לתקן עונם בשעבוד חומר ולבנים שממררין חיי האדם, אבל אלו שהמרו בדור הפלגה לא היו אז אבותינו והיו נקראים אבותינו כשנתנטעו הנשמות בזרעו של יעקב והמה תקנו כל הנשמות הללו,

ולפי זה תבין דגם על מרור יקשה, דהנה הוא רומז על שעבוד חומר ולבנים שממררין וכו' הנה הוא כמזכיר עון של חומר ולבנים של דור הפלגה ואין קטיגור נעשה סניגור,

אבל התירוץ הוא אנו עושין זכר לאבותינו, ודור הפלגה לא היו אבותינו, ואבותינו במצרים המה השתדלו בעבודתם לתקן, וא"כ גם בזה מילי מילי קתני,

אך בישוב הדבר נחלקו המדרשים, יש מהם דורשים כי קושי השעבוד השלים ובזמנו יצאו, ויש שדרשו שעבור זה נתחדשו ארבע גליות שאנחנו עתה בגלות הרביעי, וכל זה להשלים גלות מצרים, אך אז היה קושי השעבוד, ועתה נהפוך הוא שאריכת הזמן משלים קושי השעבוד.

והנה יש להוכיח שקושי השעבוד במצרים הוא השלים ובזמן האמיתי יצאנו, דהנה סדר

הפסח מצה ואח"כ מרור, וכיון שמצה רומז לגאולה ומרור רומז לשעבוד, היה להקדים מרור למצה שהרי השעבוד קדים לגאולה, אבל באמת אדרבה המרור הוא הגאולה האמיתית, שע"י שמררו חייהם נשלם הזמן. וזהו כוונת ר"ג כל שלא אמר ג' דברים הללו, דהיינו לפרש טעמם,

לא יצא ידי חובתו, דאיכא למימר שיצא קודם זמן ועדיין אנו חייבין להשתעבד, ולא יצא ידי חובת הגלות, אבל ע"י פירוש הטעמים, ואז קשיא למה מרור אחר מצה, וצ"ל כנ"ל, ואם כן בזמן יצאו והיתה גאולה אמיתית.

כו, כל שלא אמר ג' דברים אלו ביאור הבני יששכר

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב), רבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ע"כ,

כתב הבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ה אות י"ח), כבר דברנו בזה באריכות בפירוש ההגדה בדברי רבן גמליאל כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו,

הנה התמיה מימי קדם למה לא יצא ידי חובתו אם לא אמרן בפה והיכא רמיזא, ואענה חלקי בדברי רבן גמליאל,

וכך נראה לפרש דהנה קיי"ל בכל מקום אין קטיגור נעשה סניגור כדאיתא (ר"ה כו א), ע"כ אין משמשין בבגדי זהב בבית קודש הקדשים ואין תוקעין בשופר של עגל,

והנה בכאן דרשו חז"ל משכו וקחו לכם צאן, משכו ידיכם מעבודה זרה, שהיו משוקעים גם הם בעבודה זרה של מצרים וקחו לכם למצוה צאן לעבודת הש"י, ותהי זאת כפרתכם וראיתי את הדם ופסחתי וכו' [שמו"ר פט"ז ב'],

והנה קשה הלא הצאן היה עבודה זרה של מצרים והם עבדו את הצאן וא"כ איך תהיה זאת למצוה ולכפרה והלא אין קטיגור נעשה סניגור,

שהייתי עובד **עבודת כוכבים** כל השנים הללו, אי"ל הקב"ה, **לך טל ילדותך**, מה **טל** זה פורח אף עונותיך פורחים, ע"כ, ואין לך לחשוש אפילו מספק עבודה זרה,

לפי"ז אפשר לומר, דלפי שמזכירין עבודה זרה שהיו עובדים בתחילה **בהגדה של פסח**, ובקריאת

התורה, לפיכך, אחרי קריאת התורה, באים להזכיר "טל", לומר כי עונותיו של אברהם אבינו היו פורחים כטל,

כט, טל זכרו גבורות מוסיפים

יש לבאר הפיוט, "טל זכרו גבורות מוסיפים" לפי שהטל מוכיח על ביטול עבודה זרה, לפיכך מוסיף כח וגבורה למעלה,

ל, אמירת טל ביום ראשון של פסח ע"ד המובא בפרקי דרבי אליעזר

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב), הגיע ליל יום הפסח, וקרא יצחק לעשו בנו הגדול ואמר לו, בני, זה הלילה כל העולם כלו אומרים בו הלל, ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה, עשה לי מטעמים עד שאני בעודי אברכה. ורוח הקדש משיבה ואומרת [משלי כג, ו] אל תלחם את לחם רע עין. הלך להביא ונתעכב שם.

אמרה רבקה ליעקב, בני, הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים בו, העליונים אומרים שירה, הלילה הזה עתידים בניך להגאל מיד שעבוד, הלילה הזה עתידין לומר שירה, עשה מטעמים לאביך, עד שהוא בעודו יברכה. הלך והביא שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק והלא די לו באחד, שנאמר [משלי יג, כה] "צדיק אכל לשבע נפשו". אלא אחד כנגד הפסח ואחד לעשות לו מטעמים לאכל, דתנין הפסח אינו בא אלא על השבע. רבי יהודה אומר עשר ברכות ברך יצחק ליעקב על טללי

שמים ועל דגן הארץ, כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שנאמר [שם כח] **ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'**. וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו, יצא מעטר כחתן וככלה בקשוריה, וירד עליו תחית טל מן השמים ונדשנו עצמותיו,

לפי"ז אפשר לומר, מכיון וברכת **מטל השמים** היה בראשון של פסח לפיכך מבקשים **טל** בראשון של פסח,

זהו שאמר רבן גמליאל, כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, דהן המה כולם מזכירים חובה, ואין קטיגור נעשה סניגור, אבל כיון שאומרן בפה טעם עשייתן הנה **מילין דחובה לחוד ומילין דזכות לחוד**, ולא שייך בזה אין קטיגור נעשה סניגור, ויצא האדם ידי חובה ויעמדו לו הפסח מצה ומרור, לזכות ולמליצי יושר, אמן, **עכ"ל הבני יששכר**.

כז, למה לא עשו זכר לכב"י לא יחרץ

כתיב (שמות פרק כב פסוק ל), "לכלב תשליכון אותו", **כתב רש"י**, למדך הכתוב שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, שנאמר (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקדוש ברוך הוא תנו לו שכרו:

והקשו בזה, למה לא עשו זכר לנס של לכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו,

החתם סופר תירץ, עפ"י הא **דאיתא** (פסחים קי"ג ע"א) לא תדור במתא דלא צניף בה סוסיא ולא נבח בה כלבא, (פירוש, שהכלבים מזהירים מפני הגנבים, ובסוסים יש אפשרות לרדוף אחרי הגנבים),

לפיכך, אומר החת"ס, יש לגנוב האפיקומן, להזכיר שהכלב אינו מפריע לגניבה משום שבהאי לילה לא יחרץ כלב לשונו, והוא זכר ללא יחרץ.

עוד יש לי לומר, משום שהכלבים קיבלו שכרם ע"י שכל בהמה שנטרפה או נתנבלה ליהודי, הרי הוא של הכלב, א"כ בשכרם של הכלבים יש נזק וצער לאיש ישראל שהלכה פרתו, לפיכך אין לעשות זכר לצערו של ישראל.

כח, אמירת טל ביום ראשון של פסח משום ביטול עבודה זרה

איתא בגמרא (פסחים דף קטז עמוד א) **מתחיל בגנות ומסיים בשבח, מאי בגנות**, רב אמר, מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו.

בקריאה בראשון של פסח משכו וקחו

כתיב (שמות י"ב כ"ב) "משכו וקחו לכם", ודרשינן משכו ידיכם מעבודה זרה,

איתא במדרש (רבה, בראשית פרשה ל"ט פסקה ח'), **לך לך, לך טל ילדותך**, לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר, תאמר שיש בידי עוון,

לא, באיזה סברא חולקים חכמים וראב"ע ביאור המהר"ל

איתא בגמרא (ברכות י"ב ע"ב), חכמים אומרים מזכירין יציאת מצרים בימים, ר' אלעזר בן עזריה אומר מזכירים יציאת מצרים גם בלילות.

המהר"ל, בגבורות ה' (פרק נ"ג, באמצע ד"ה עד שדרשה בן זומא) מסביר הסברא במה חולקים חכמים וראב"ע, ואלו דברי המהר"ל,

ויראה דבסברא פליגי, כי כאשר ראינו בגאולת יציאת מצרים שהיה בלילה, וביום,

בלילה, שבו הכה הקדוש ברוך הוא בכורי מצרים, ואמר להם פרעה לצאת, וכאן היה התחלת

היציאה, וזה היה האמצעי להגיע אל הגאולה, וביום היתה לגמרי, שהרי ביום היו יוצאים ולא בלילה,

ולפיכך סבר רבי אלעזר, כי יש להזכיר יציאת מצרים בלילה, מצד עצם המכה שבאה בלילה דוקא וזה היה האמצעי, וגם ביום שהיציאה היתה ביום, וזו היתה המטרה, ולכך ראוי להזכיר גם ביום וגם בלילה,

אמנם חכמים סבירי להו, אף על גב שהמכה היתה בלילה, יש להזכיר ביום דוקא כי זה עיקר הגאולה שהיה ביום, ומחמת זאת הגאולה שיצאו ביום היתה המכה בלילה, והמכה היתה רק האמצעי להגיע לגאולה, אם כן נמשך הכל אל היציאה ביום. עכ"ד המהר"ל,

מבואר בדברי המהר"ל, כי חכמים אומרים שיש לקיים המטרה, וראב"ע סבר שיש לקיים גם האמצעי.

לב, יש לצום בליל הסדר או לא במה נחלקו מרדכי הצדיק ואסתר המלכה אם

ליל הסדר עבר ללא אכילה ושתייה

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק נ'), ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי, אמרה לו, לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום, ואלו הן י"ג בניסון, י"ד בניסון, ט"ו בניסון,

אמר לה מרדכי, והלא יום שלישי הוא יום ראשון של פסח, אמרה לו זקן שבישראל, ואם אין ישראל לעשות הפסח, למי הוא פסח, ושמע מרדכי את דבריה והודה לה מרדכי, ועשה לה כל אשר צותה, שני ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר, מה הוא לשון ויעבור מרדכי, מלמד, שעבר יום ראשון של פסח בלא אכילה ושתייה, ע"כ,

י"ל שמרדכי סבר כחכמים ואסתר סברא כראב"ע

יש לבאר במה נחלקו מרדכי ואסתר, מרדכי סבר, כמו חכמים, מכיוון ועיקר המטרה

לקיים תורה ומצוות, לכן אמר כי לצום בליל פסח זהו עובר על דת, כי זהו עיקר המטרה,

ואסתר סברה כמו ראב"ע, מכיוון והצומות וזעקתם הם אמצעי להגיע אל המטרה של קיום תורה ומצוות, לכן יש לקיים האמצעי, ושמע מרדכי את דבריה והודה לה, מכיוון וכבר נפסקה הלכה כראב"ע, ובזה מובנים היטיב דברי אסתר שאמרה לו, זקן שבישראל ואתה ראש לסנהדרין ואתה אומר דבר זה, ואם אין ישראל לעשות הפסח, למי הוא פסח,

לג, בכמה מקומות מצינו לראב"ע שהאמצעי חשוב כהמטרה

אם אין קמח אין תורה

איתא במשנה (מסכת אבות פרק ג י"ז), רבי אלעזר בן עזריה אומר "אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח", והרי ברור כי המטרה היא התורה, והקמח הוא האמצעי, ובכל זאת יש להחשיב גם הקמח שהוא האמצעי להגיע לתורה.

טף למה באין

איתא בגמרא (חגיגה דף ג' ע"א), שבת של מי היתה, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה וכו', "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהן. והרי ברור כי מביאי הטף הם רק אמצעי לקירוב הטף לתורה, ובכל זאת יש ליתן שכר למביאייהם. לפי שהם האמצעי. ויש לאמצעי חשיבות לא פחות מהמטרה, לראב"ע.

שביעי של פסח

לד, הצדיק אבד אלו התשעים חמורים שאיבד משה רבינו

כתיב (שמות י"ג י"ט), "ויקח משה את עצמות יוסף עמו",

איתא במכילתא, (מסכתא דפסחא פרשה ה) בזכות ארבעה דברים נגאלו ממצרים, שלא נחשדו על העריות, ולא על לשון הרע, ולא שנו את שמש, ולא שנו את לשונם,

אפשר לפרש, "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", שלקח עמו בצאתם ממצרים את זכות ארבעה דברים שהיו בו בעצמיותו של יוסף, שנחשד בכך, בלשון הרע, דבתם רעה, עריות, אצל פוטיפר,

שלא שינה את שמו, אני יוסף,
שלא שינה את לשונו, כי פי המדבר.
וזהו "את עצמות יוסף".

לו, גילוי שכינה הגדול ביותר היה בקריעת ים סוף

כתיב (ישעיה י"א ט"ו), כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים,

איתא במכילתא (פרשת שירה פ' ג') ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים,

בקריעת ים סוף היה גילוי שכינה הגדול ביותר, וכשרצה הנביא ישעיה לומר כי מלאה הארץ דעה את ה', פירוש שיהיה גילוי שכינה הגדול ביותר וכולם יידעו את ה', השווה זאת לקריעת ים סוף שאז היה גילוי שכינה הגדול ביותר כדלעיל,

כמים לים מכסים הוא בזמן קריעת ים סוף

וזה היה בקריעת ים סוף שהיה הים מגולה ואח"כ נתכסה, וזהו פירוש הפסוק כי יגיעו לדרגה של ומלאה הארץ דעה את ה' כמו שהיה בזמן שהמים לים מכסים. שזהו קריעת ים סוף.

לז, כשרואה בעין אינו צריך לאמונה ביאור נפלא באור שמח על הרמב"ם

בספר אור שמח (רמב"ם הלכות תשובה - פרק ד - הלכה ד), כתב, והנני להזכיר פה דבר אחד מאבי אבא, הוא זקני הרב ר' חנניה כהן זצ"ל, שביאר

כתיב (שמות י"ג י"ט), "ויקח משה את עצמות יוסף עמו",

כתיב (משלי י"ח) "חכם לב יקח מצות",

כתיב (ישעיה נ"ז א') "הצדיק אבד, ואין איש שם על לב",

משה רבינו נקרא חכם לב

איתא בגמרא (סוטה י"ג ע"א), תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה, והוא נתעסק במצות, שנאמר (משלי י"ח) **חכם לב יקח מצות**, ע"כ,

תשעים חמורים כנגד משה רבינו שהיה צדיק

איתא בגמרא (בכורות ה' ע"ב), אמר ר' חנינא, שאלתי את ר' אליעזר, מה נשתנו פטרי חמורים, (להיפדות, כמ"ש כל פטר חמור תפדה וגו') מפטרי סוסים וגמלים, א"ל גזירת הכתוב היא,

ועוד שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו **תשעים חמורים** לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, ע"כ,

כתב בעל מגלה עמוקות, הטעם, שלכל אחד מישראל היו "תשעים" חמורים, משום שרכוש גדול היה כנגד משה, שהיה צדיק, לכן היה צדיק (תשעים) חמורים, (מובא בעיון יעקב בכורות ה' ע"ב)

ביאור הכתוב הצדיק אבד ואין איש שם על לב

לפי"ז ניתן לבאר את הכתוב, (ישעיה נ"ז א') "הצדיק אבד, ואין איש שם על לב", שמרמז על משה רבינו ע"ה, שנקרא חכם לב, משום שכולן נתעסקו בשעת יציאת מצרים עם התשעים חמורים, ומשה רבינו נתעסק בעצמות יוסף, כדאיתא בגמרא, א"כ משה רבינו איבד את הצדיק חמורים, וזה הרמז,

"הצדיק אבד" "ואין איש שם על לב", שאף איש לא בא ליקח מצוות ולהיקרא חכם לב, וזהו הרמז בפסוק, "הצדיק אבד, ואין איש שם על לב".

לה, בזכות ארבעה דברים שהיו ביוסף נגאלו ממצרים

בזה, הכתוב (במדבר י"ב ג') "ומשה היה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה",

שאלת הפילוסוף איך יתכן זה בחיק האנושי

וכך כתב, וכבר נודע שאלת הפילוסוף איך יתכן זה בחיק האנושי להיות שפל בערכו ממי שפחות ממנו, הלא זה רק העדר הערכת המעלות, **ואם כי יש** בזה דרושים עמוקים למבין, בכל זאת יתכן להיות גם זה מהענינים אשר הביאו לענוה גדולה,

מכיון ולא היה לו בחירה לאחר שעלה למרום

שהיה נעדר מן הבחירה ולא היה שייך בו צווי להאמין, שהכל ראה עין בעין,

כי לזהרת חומריותו ובהירת גשמו, אשר נתהפך לרוחני ונעלה יותר מכל הנבראים, והיה רואה תמונת כבוד ד' פנים אל פנים, והיה נעדר מן הבחירה **ולא היה שייך בו צווי להאמין**, שהכל ראה עין בעין, והיה רואה פעולת כל מצוה ומצוה,

לכן נהיה שפל בערכו, מול הפחות שבישראל שהוא בתומתו צריך להאמין והוא **בחירי**, ומאמין בהשגחת השם ובשלמותו ובמצוותיו, **זה מאמר הכתוב** "ומשה היה עניו מאד מכל האדם", ובמה היה עניו, שהמה על פני האדמה, **ולא ראו מאומה**,

והיה להם המצוה המיוחדת היא האמונה ובכל מפעלם היו **בחיריים**, לא כן האיש משה, איש אלקים, ועלה למרום שמים, ודפח"ח, ע"כ,

ולפלא יחשב, למה לא כתב ביאור נפלא זה, בספרו "משך חכמה" עה"ת.

לכאורה קשה, כאשר ראו בניי את היד הגדולה אשר עשה ה', היה צריך לומר **ויאמינו בה'**, ולמה נאמר שהוסיפו להאמין גם **במשה עבדו**. **לכאורה קשה**, כאשר ראו בניי את היד הגדולה אשר עשה ה', היה צריך לומר **ויאמינו בה'**, ולמה נאמר שהוסיפו להאמין גם **במשה עבדו**.

יש לפרש, ע"ד הנ"ל, שאמונה יש יותר שכר, כפי שנתבאר

לח, קושיית השפת אמת מה היה צריך לאמונה לאחר שראו עין בעין

איתא בשפת אמת (ויקרא שנת תרל"ה מימים אחרונים של פסח ד"ה ברש"י), ויש להבין כי מה שבח אמונה זו מאחר שראו כל אלו הנסים עין בעין.

אבל נראה כי בוודאי כח אמונה בישראל הוא גדול מאוד וחביב לפניו ית'. רק שמגודל השיעבוד ופחד המצריים נפלו מאמונתם. וע"י קריעת י"ס חזרו לאמונתם. ואף כי אחר הבירור בנסים ונפלאות לא הוצרכו לאמונה. מ"מ מה שחזרו לאמונתם זה חביב להם ולהקב"ה ממה שראו בעין. וחפצים היו שלא לראות כיון שחזרו לאמונתם. וכיון שהכתוב מעיד עליהם ויאמינו הוא עדות שחזרו לאמונה באופן שאף שיחזרו לנסיונות הללו לא יסתפקו באמונה שוב. והי אמונה זו ג"כ על לדורות. לכן הי בכחם לשיר שירה זו הכלולה על כל ימי הגלות וגאולה אחרונה כמ"ש חז"ל, **עכ"ל השפת אמת**,

לט, במקום אחד נאמר כי בקי"ס קיבלו אמונה ובמק"א אומר שקיבלו יראה

בבקעך ים סוף עמדך ראו. היד הגדולה וייראו, (שיר היחוד ליום השבת, אז ביום השביעי נחת).

מבואר, שבקרי"ס קיבלו יראה כמ"ש וייראו, **וקשה** מהא דאומרים בתפילת ערבית המעביר בניו בין גזרי ים סוף. את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע. **וראו בניו גבורתו**. שבחו והודו לשמו,

ומבואר **דשבחו והודו לשמו** הוא מתוך **אהבה**, א"כ מה קיבלו ישראל כשראו קריעת ים סוף **אהבה או יראה**,

ויש ליישב, דאהבה היא כידוע דרגה גבוהה יותר מיראה, ולכן,

עמד שהם פשוטי העם, שהם בדרגה הנמוכה שעדיין אין להם יראה הם קיבלו יראה. כמ"ש **עמד ראו וייראו**,

אבל בניו, שהם בדרגה הגבוהה יותר, שבודאי יש להם כבר יראה, הם קבלו **אהבה**, כמ"ש, וראו בניו גבורתו **שבחו והודו** לשמו.

מבואר, כי בקי"ס היה מי שקיבל יראה, והיה מי שקיבל **אהבה**, ולא קשה מידי.

מ, יוסף קידש שם שמים בסתר גם בקריעת ים סוף

עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו",

וקשה, כי למה יאמינו בו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בו בכל האותות שעשה במצרים, שכלם היו יוצאים מטבעו של עולם ומנהגו,

קושיא ב'

לאחר שאמר, (שמות ג' ט"ז) "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם, פקוד פקדתי אתכם וגוי ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש",

מאי טעמא לגנוב דעתו של פרעה כלל, שיאמרו לו אלקי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים. והנה זה דרך העבדים שאין ידם תקיפה שרוצים לברוח ומתנכלים על אדוניהם לברוח, ולמה משה ואהרן שהיו שלוחי ה' לא יאמרו אל פרעה ביד רמה שהגיע קצם של ישראל ליגאל, ושלא ישתעבד בהם עוד, היד ה' תקצר מהכניע לבו של פרעה להודות הדבר, גם כי יאמרו אליו בפירוש, הלא אם לא יספיקו בזה עשר מכות שהביא עליו, יוסיף עוד עליהם כהנה.

וזה באמת ענין, שראוי שיסתפקו בו ישראל בשליחותו של משה, ואע"פ שהאמינו בו במשה בתחלה על פי האותות כמו שאמר, (שמות ד' ל'), ויאמן העם, היה להם להסתפק, אם הוא שליח ה' יתברך כמו שאמרנו, למה ירא מהגיד לפרעה הדבר כמו שהוא,

קושיא ג'

למה לא אמר משה לפרעה תן לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו, באמרו (י"א ב'), "דבר נא באזני העם וישאלו". וזה באמת יראה ענין זר מתמיה מאד,

שאע"פ שאנשי מצרים היו חייבים להם שכרן, שנשתעבדו בהם, כמו שאמרו בסנהדרין (צ"א ע"א), ולא היו ראויים לבא עליהם בעקבה ובדרכים של אנשי רמיה, שאפילו לא היתה ידם תקיפה וחזקה עליהם לא היה ראוי לעשות כן, וכל שכן אחר שיד ה' יתברך תקיפה וחזקה עליהם, למה הוצרכו לעשות כן,

כי אם לומר להם תנו לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו כך וכך ממון, והרי אמרו חכמינו ז"ל (בבא קמא כ"ז ע"ב) אל תכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שלא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שניו ואמור לו שלי אני נוטל.

וכל אלו הדברים מתמיהין בעצמם וראוי שיפול ספק מצדן לישראל בנבואתו של משה.

איתא, (ילקוט שמעוני תהלים - פרק קיד - המשך רמז תתעג), הים ראה וינוס, מה ראה, ארונו של יוסף יורד לים,

אמר הקב"ה, ינוס מפני מי שנס, שנאמר ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה, כלומר שבזכות יוסף נקרע הים,

איתא בגמרא (סוטה ל"ו ע"ב) יהודה קידש שם שמים **בפרהסיא**, כאשר קפץ נחשון בן עמינדב לים תחילה, נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, יוסף שקידש שם שמים **בסתר**, הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, עי"ש,

יהודה קידש בקריעי"ס ש"ש בפרהסיה

אפשר לומר, כמו שקידוש שם שמים של יהודה היה בכך שלקח חלק בקריעת הים, בכך שקפץ לתוך הים, והיה הדבר נעשה **בפרהסיה**,

יוסף קידש ש"ש בקריעי"ס בסתר

כך קידוש ש"ש של יוסף היה בכך שבזכותו נקרע הים כדלעיל, אך יוסף קידש ש"ש **בסתר**, מכיוון וכל ישראל לא ראו את

עצמותיו של יוסף בים, וכמו יהודה שקידש ש"ש בקריעת ים סוף, כך יוסף קידש ש"ש בקריעת ים סוף, שנקרע הים על ידו, זה בסתר וזה בגלוי.

מא, יסוד היסודות לדרך האמונה, מצאנו בדרשות הר"ן,

בספר דרשות הר"ן, סוף הדרוש האחד עשר, כתב הר"ן,

מצינו, בכל מה שאמר הקב"ה למשה רבינו, ומשה רבינו אמר לבניי ולפרעה, ישנם דברים הנראים אינם מובנים, ומדייק הר"ן כמה שאלות שיש לשאול,

ג' הקושיות שהקשה הר"ן טרם ביאורו

קושיא א'

למה יאמינו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בכל האותות,

כתיב (שמות ד' ל'), "וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' אל משה ויעש האתת לעיני העם, ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענים ויקדו וישתחוו, ולאחר קרי"ס כתיב (י"ד ל"א) "וירא ישראל את היד הגדלה אשר

מב, ביאורו הצח של הר"ן בהתיר הקושיות הנ"ל

אבל היתר אלו שני הקשרים הוא דבר אחד, שמדרכי ה' ית' הוא להביא עצות מרחוק להפיל שונאתו בדינו ולקחת נקמתו מהם, כמו שאמר הנביא (ישעיהו כ"ה א'), "ה' אלקי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן כי שמת מעיר לגל" וגו'

רצה לומר שה' מביא עצות מרחוק להנקם מצריו להביא פלאיו על הדרך שהוא רוצה. וה' יתברך כוון ורצה לדון כל המצריים בדבר אשר זדו על ישראל, כמאמר יתרו (שמות י"ח י"א), עתה ידעתי כי גדול ה' וגו', ורצה להביאם בענין שהם בעצמם בבחירתם יכנסו במים וימותו שמה.

ואלו הודיע משה לפרעה, הענין בתחלה, שהגיע קצם להגאל, אין ספק שהיה מסכים בכך מתוקף המכות, ולא היה רודף אחריהם עוד, כי למה ירדפם, אחרי שבעודם ברשותו פטרם ושלחם מאתו,

לכן לא רצה הש"י שיאמר משה לפרעה הענין כאשר הוא, אבל שיאמר שהם הולכים לזבוח דרך שלשת ימים, שכאשר יגידו לו אחר כך "כי ברח העם" יחשוב פרעה מה שחשב, והוא שחשב באמת,

וכן היה ראוי אליו לחשוב, שכל מה שעשה משה רבינו עליו השלום לא בא מאת הש"י אבל נעשה בעקבה וברמיה, כי לולא כן למה יגנוב לבבו לאמר שאינם הולכים רק לזבוח.

ולזאת הסבה עצמה, צוה, "וישאלו איש מאת רעהו". שעם היות שממונם היה מותר להם ויכולין לקחתו ביד רמה, צוה שיבאו בעקבה, שאע"פ שיראה זה לישראל דבר זר,

וזה אמרו. דבר נא באזני העם, ואין נא אלא לשון בקשה, והוא כאמרו ידעתי שהם אנשי חיל שלא יחפצו במרמות ותוך, עם כל זה תחלה פניהם בשמי שיעשו ככה ולא ישאלו למה. וכאשר הוגד למלך מצרים ולעמו, שישראל בורחים אין ספק שחשדום כאנשי דמים ומרמה. שאם לא כן למה יתנכלו אליהם בדברים האלה, וכל זה הגיעם בלי ספק לרדפם. שאלו אמר משה תחלה שישלחם ולא ירדפם עוד, ושיתנו להם שכרם גם כן, אין ספק שאחרי היות כן לא היו זזים ממקומם. וכונת כל אלו הדברים היתה נעלמת מישראל ואולי גם ממשה,

כאן בא הר"ן לבאר בדרך נפלא מה נתגלה לישראל
בקיי"ס שלא נתגלה להם קודם

ולסבת כל זה, היה ראוי שיסתפקו ישראל בשליחותו של משה, אע"פ שהאמינו בו בתחלה. והוא שרמז ואמר, וירא ישראל את היד הגדולה וגו'. כלומר, אז הכירו שכל מה שהיו מופלאים ממנו תחלה ומסתפקים בו,

לא היה רק לסבב שמצריים עצמם יכנסו בים, ולזאת הסבה בעצמה הוא שכתוב בקריעת ים סוף: ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וגו', ואין ספק כי הרוח הזה לא היה מספיק לקרוע את הים, אבל רצה השי"ת להטעות פרעה שיחשוב שהפעל ההוא היה טבעי לא נס, שאלולי היה חושב כן לא היה רודף אחריהם, ואין להפליא, איך היה מדרכי ה' ית' להטעותו בזה, שהוא הטעהו ביותר מזה, כשצוה שיחנו ישראל לפני פי החירות כדי שיאמרו יראתם תבעה עלבונם כמו שאמרו רז"ל והנה הותרו בזה ספקות רבות שראוי לכל משכיל שיספקו.

המסקנא שמסיק הר"ן מכל מה שביאר כי ראוי שנהיה
סכלים יותר בגאולה עתידה.

והעולה מכל מה שכתבנו הוא, שמתחלה האמינו ישראל במשה על פי האותות, ומה שכתב בקריעת ים סוף, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, הוא מה שהותרו מהם הספקות, ונתבררו להם המבוכות שנפלו באמצע, כי ישרים דרכי ה' נשגבים מאד, אשר אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצוא.

והנה אנו רואים בגאולה זו של מצרים שבאותה עת בעצמו שהיתה הגאולה ממשמשת ובאה, היו רואים עצמם נגאלים, ועם כל זה היו רואים פעלים ומעשים שהם סבת גאולתם, ואעפ"כ היו נלאים לעמוד על סבתם עד שגלה ה' ית' ענינם.

כל שכן אנחנו שראוי שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה. מפני זה כתב הרמב"ם ז"ל. שלא יודעו הדברים ההם איך יהיו עד שיהיו, עכ"ל הר"ן.

פרשת אחרי

מג, הכתוב ומותר האדם מכוון לשלש
עבירות שאין אדם ניצול ע"ד המהרש"א

כתיב (ויקרא פרק יז פסוק יא) "כי נפש הבשר בדם הוא, כי הדם הוא בנפש יכפר",

איתא בגמרא (סוטה דף ה עמוד א) א"ר יוחנן, **אד"ם** - א"פר, ד"ם, מ"ירה; פירש"י, אדם, למה נקרא שמו אדם שהוא אפר דם מרה, כלומר כולו הבל,

כתב המהרש"א אד"ם אפר דם מרה, הכוונה שיזכור אדם שפלותו שבחיינו כי יסודו מעפר כמ"ש וייצר ה' אלהים את האדם עפר, שהוא החומר הפשוט השפל שבכל ד' יסודות,

איתא בגמרא (ירושלמי יומא כ"ג ע"א) תניא בר קפרא אומר, אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין. ועוד תני בר קפרא, אלו היה נותן בה קורטוב של דבש **אין אדם יכול לעמד מפני ריחה**. ולמה אין מערבין בה דבש. **מפני שהתורה אמרה** כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו, ע"כ,

וקשה, כיון שאמר שאין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, זה עצמו טעם מספיק שלא ליתן בה דבש, אז למה באה השאלה, ולמה אין מערבין בה דבש.

אלא שמכאן למדנו, כי אעפ"י שיש טעם לדבר, אנו אין לנו לקיים הדבר, רק מפני, שהתורה אמרה, ולא בגלל סיבות אחרות.

מה, משריפת בגדי הכהן יש ללמוד אל פרידת הגוף מהנשמה עקידת יצחק

כתב בספר עקידת יצחק (ויקרא פרשת אחרי מות שער סג), והנה אם שמע אל הישרת האיש לבוש הבדים, ותורה יבקש מפיו, יזכור את שליחותו ולא ישכח מלבו כי מלאך ה' צבקות הוא גם יועילו מאד הלמודים האלה להכרת עצמו ולדעת צורך גופו ומה טיבו, אשר לא יעשה עיקר מעצמו ובשרו ולדרוש תמיד מה יפיו ומה טובו כי ידע כי **אינו אצלו רק במדרגת הלבוש** אשר עיקר הטוב והבריאות לא ידרוש כי אם לפנימיותו,

מבגדי הכהן וגניזתם ילמד האיש השלם שלא ירע בעיניו לשלח גופו חפשי מעמו

גם לא ירע בעיניו בשלחו אותו חפשי מעצמו כמנהג רוב עמי הארץ אשר ישפטו על הנשמות בעולמם משפט הגופות ורוע צורתם והפסדם. לו חכמו ישכילו בעיניו של כהן גדול ושמושו בבגדים ההם וגניזתם ידעו כי האיש השלם לא ירע בעיניו לשלח גופו חפשי מעמו רק בהסיר הבגדים הצואים מעליו והלבש אותו מחלצות וכמ"ש (מכילתא דמלואים פ"א ס"י וי) באהרן הכהן על והפשט את אהרן את בגדיו (במדבר כ'), **העמידו על הסלע והפשיטו בגדי כהונה, ובגדי שכינה נלבשין תחתיהן** ואם שהמאמר על בגדי כהונה ממש אמור, כמו שנתבאר במקומו שער פ"א ב"ה, **מכל מקום רמז גדול הוא.**

והנה באמת נראה דבר זה בגניזות גופו הטהור של משה אדוננו עליו השלום שהוא לבדו זכה להיות בגדי בד קדש שלו נגנזין על ידי הק"ב (סוטה ט"ב) והנה לא צר לו על הפשיטו את בגדו ולא נצטער עליו כלל.

איתא בגמרא (בבא בתרא דף קסד עמוד ב) אמר רב עמרם אמר רב, **שלוש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום**, הרהור עבירה, ועיון תפלה, ולשון הרע. ע"כ,

כתב המהרש"א (ד"ה ג' עבירות אין אדם ניצול מהם בכל יום) **יש לדקדק** דמשמע לשנא דאין אדם יכול להנצל מג' עבירות אלו, וא"כ מאי עבירה שייך בהו,

ונראה לומר שם אדם מונח על הממוצע בין העליונים ובין התחתונים, כדאמרינן אברא אותו מן העליונים ומן התחתונים, זכה הוא מן העליונים לא זכה הוא מן התחתונים, ולכך העובדי כוכבים שלא זכו הם מן התחתונים ואינן קרויין אדם כדאמרינן אדם אתם כו'

וישראל שזכו הם מן העליונים כמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ובפרק אין דורשין (חגיגה ט' ע"ב) דרשו במעלת החכם כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא, אם דומה הרב למלאך ה' צבקות יבקשו תורה מפיהו כו' כלומר **שיהיה האדם נמשך במעשיו שיהיה דומה למלאך ה' צבאות**,

וז"ש כאן אין אדם ניצול מהם כו' דהיינו העומד בשם אדם המונח לו ואינו מדמה עצמו למלאך, כי למה הוא נקרא אדם ע"ש אפר דם מרה כדאמרינן בסוטה הנה מצד שהוא מוטבע בחומר מן התחתונים שנברא מעפר ואפר, אבל האיש הזוכה ומדמה עצמו במעשיו למלאך ה' יוכל שפיר להנצל מג' עבירות אלו, ושייך בהו לשון עבירה וק"ל,

מבואר, כי אדם נברא מחלק הבהמי הגשמי והחלק האלוקי השמימי, והחלק הנמיכותי שבאיש ישראל, הוא הנקרא אדם שהוא הבל, והנמשך אחריו הוא הנקרא אדם, ואינו רוצה להתגבר על הרצונות, ולכן בשם עבירות יכונה,

י"ל ע"ד מעשה אבות סימן לבנים, כי האדם ילד את הבל,

ובזה יש לכוון הכתוב, (תהלים קמ"ד) **והאדם להבל דמה, והכתוב** (קהלת פרק ג פסוק יט) "ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל", אך מפיק הבלא ע"י הנשמה הטהורה, שהוא חפץ להידמות לעליונים,

מד, אין אדם יכול לעמד מפני ריחה ולמה אין מערבין בה דבש

אפשר לומר, דלא מצינו בכל איסורים שבתורה, שנאמר **ונתתי פני, ואתן את פני, רק במעביר בנו למולך, ובאיסור דם**, ומשום שזכה חזקיהו להנצל **מהמולך**, ע"י דם, ורק בשתי איסורים אלו, שהם **דם ומולך**, אמר הקב"ה **פונה אני מכל עסקי**, לכן אמר חזקיהו, אף אני אעשה כן, **ופונה אני מכל עסקי**, לעסוק רק בדברי הקב"ה, ועשה חזקיהו, שיעשו כולם כן, כאמז"ל (סנהדרין צ"ד ע"ב), שנעץ חרב וכו' וזה הטעם שזכה כי בימיו **יפנו כולם מכל עסקיהם** לעסוק בתורה, ועיין עוד בעניין אחז וחזקיהו בסנהדרין ק"ד ע"א).

להערות הארות ולקבלת העלון
ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161555 נייד 0527-616166
מייל y0527616166@gmail.com

ומה שסדרו הפייטנים על פטירתו הכל היה לעורר הבכי על חסרונו על דרך בכו לאובדים וכו' כמו שיבא במקומו בע"ה. **עכ"ל העקידת יצחק**

יש לברר ולבאר שמחה מה זו עושה

איתא בגמרא (סוכה נ"א ע"א), מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין, ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה עי"ש בבלי וירושלמי,

מבואר כי בגדי הכהנים היו נשרפים בשמחה,

על פי מה שכתב בעל העקידה כי בגדי הכהן הם כגוף אל הנשמה וכשכילו תפקידם הרי הם עומדים לגניזה כגוף האדם או לשריפה לשם שמחה, מה שמחה יש בכלות האדם,

יש לבאר ע"ד דאיתא בגמרא (מועד קטן כ"ה ע"ב), רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק,

לפי"ז יש לומר, כמו שבגדי כהונה שכילו תפקידם יש בהם שמחה כשמחת בית השואבה, גם האדם השלם שכילה תפקיד גופו מלשמש, יש כאן שמחה אצל רוכב ערבות.

מו, מפני מה זכה חזקיהו שדורו היה ראש וראשון לכל הדורות בלימוד תורה

כתיב (ויקרא י"ז י) "ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם **ונתתי פני בנפש האכלת את הדם**",

כתיב (ויקרא כ"ג) "ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך", ובשתי המקומות פירש רש"י (מתורת כהנים) **פונה אני מכל עסקי ועוסק באיש ההוא**,

איתא בגמרא (סנהדרין ס"ג ע"ב) אף חזקיהו מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו כן אלא שסכתו אמו סלמנדרא, ע"כ

כתב רש"י, לעשות לו כן לשורפו באש כמו הספרים, אלא שסכתו אמו סלמנדרא, וברש"י סלמנדרא, הסך מדמה אין האור שולט בו,

אפשר לתת טעם במה זכה חזקיהו שדורו היה ראש לכל הדורות בלימוד התורה שעיסוקם רק בתורה

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ד ע"ב), באריכות על עניין גודל לימוד התורה שהיה בימי חזקיהו, עי"ש ובמהרש"א,